

CZU: 378.126:378.147.88

CONEXIUNE ȘI CONTINUITATE ÎN DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR PROFESIONALE ALE STUDENȚILOR – VIITOARE CADRE DIDACTICE PRIN STAGIILE DE PRACTICĂ

Tatiana REPIDA, Mihail PAIU, Carolina ȚURCANU

Universitatea de Stat din Moldova

În articol este analizată problema privind formarea continuă a competențelor profesionale în contextul stagiilor de practică în condițiile învățământului pe cicluri în școala superioară. Accentul este plasat pe formarea/dezvoltarea competențelor profesionale în legătură cu noua concepție a învățământului superior expusă în Codul Educației al Republicii Moldova și în Strategia „Educația 2020”. Formarea/dezvoltarea competențelor profesionale e corelată cu cerințele Cadrului Național al Calificărilor din învățământul superior privind pregătirea specialiștilor în învățământul universitar. Se concluzionează că formarea/dezvoltarea competențelor profesionale în corelare cu ciclurile de învățământ superior în cadrul stagiilor de practică, pe de o parte, și cu Cadrul Național al Calificărilor din învățământul superior, pe de altă parte, este în beneficiul angajaților și al angajatorului.

Cuvinte-cheie: *conexiune, continuitate, competențe, competențe profesionale, competențe profesionale didactice, stagii de practică, ciclul de învățământ superior, Cadrul Național al Calificărilor din învățământul superior.*

IN CONNECTION AND CONTINUITY OF STUDENTS WORKFORCE DEVELOPMENT – FUTURE TEACHERS INTERNSHIPS PRACTICĂ

The article examines the problem of continuous training of professional skills in the context of apprenticeship under the upper school education cycles. Emphasis is placed on training/professional competence on the new concept of higher education outlined in Education Code of the Republic of Moldova and Strategy "Education 2020". Training/professional competence is correlated with the requirements of the National Qualifications Framework for Higher Education on preparation of specialists in higher education. It is concluded that the formation/development of professional skills in correlation with the cycles of higher education in internships, from one side, and the correlation of NQF Higher Education, elsewhere, is of benefit to employees and the employer..

Keywords: *connection, continuity, skills, professional skills, teaching professional skills, internships, degree level, National Framework of Qualifications in Higher Education.*

Introducere

În condițiile modernizării învățământului superior sunt actualizate un șir de probleme ale pedagogiei contemporane, inclusiv cea privind sporirea calității procesului de învățământ, fapt consemnat în Strategia „Educația 2020”: „schimbarea de accente în educație în favoarea calității procesului de învățământ” [1]. Un învățământ modernizat va conduce la „formarea specialiștilor de înaltă calificare competitivă pe piața națională și internațională a muncii” [2].

În vederea realizării acestei finalități, formării acestui tip de specialiști atenția savanților și a practicienilor se îndreaptă în direcția eficientizării în mod preponderent a diferitelor aspecte ale procesului instructiv-educativ.

Unul dintre aceste aspecte este realizarea interconexiunii și continuității între și intra cicluri de învățământ superior în scopul eficientizării pregătirii profesionale.

Am menționat anterior [3] că această abordare e în măsură să asigure un cadru optim derulării proceselor de predare-învățare, să faciliteze dezvoltarea și structurarea cunoașterii la studenți și prin aceasta a specialistului cerut de piața muncii.

Necesitatea și oportunitatea acestei abordări derivă din:

- nivelul scăzut de conexiuni între și intra ciclurile de învățământ superior, ceea ce influențează negativ asupra funcționalității și eficienței acestora:
  - repetarea acelorași cursuri în cadrul ciclurilor universitare,
  - orientarea spre aceleași finalități la diferite cicluri,
  - aplicarea acelorași tehnologii didactice,
  - incoerența competențelor formate la ieșire cu calificările respective prevăzute de cadrul calificărilor și incapacitatea de a realiza eficient funcțiile ocupaționale etc.;

- realizarea funcționalității ciclurilor de învățământ superior în raport cu specificul și misiunea sa;
- racordarea la standardele și experiențele europene în domeniul învățământului superior.

Ideea realizării conexiunii și continuității între cicluri de învățământ a luat naștere din necesitatea de a articula diferite niveluri și tipuri de legături între ciclurile de învățământ (licență, masterat și doctorat), încât ele să devină continue în timp și spațiu. Fiecare ciclu de învățământ universitar constituie o deschidere spre învățarea continuă, spre autoeducație.

Abordarea analizată corelează atât cu activitatea de predare, cât și cu procesul de instruire. Toate cadrele didactice, precum și responsabilii de organizarea/desfășurarea tuturor tipurilor de stagii de practică (de inițiere, didactică, pedagogică, tehnologică, de producție etc.) vor conștientiza necesitatea modernizării procesului instructiv-educativ în școala superioară, inclusiv prin realizarea principiului continuității în formarea competențelor. Mai amintim aici că continuitatea în învățământul superior se referă și la *politici educaționale, calificări și finalități pe domenii și cicluri, planuri de învățământ pe cicluri, curricula pe discipline, procesul de instruire, evaluarea rezultatelor academice, stagiile de practică*, precum și la *calificare și ocupații funcționale*.

Concept și metodologie

Conceptul *continuitate* poate fi valorificat mai bine dacă adoptăm o perspectivă filosofică pentru înțelegerea lui.

În sursele filosofice continuitatea este considerată o condiție a procesului de dezvoltare. La rândul ei, dezvoltarea este un proces obiectiv, universal și necesar. Particularitățile caracteristice ale dezvoltării sunt mișcarea continuă și schimbarea.

Abordarea filosofică a conceptului *continuitate* formează baza epistemologică a continuității în formarea specialiștilor de înaltă calificare, a competențelor, inclusiv a celor profesionale.

Pentru procesul de formare a competențelor sunt caracteristice, pe de o parte, creșterea cantitativă în dezvoltarea personalității studentului, iar, pe de altă parte, transformările calitative.

Analiza literaturii psihologice, pedagogice și metodologice în problema vizată permite constatarea faptului că există cercetări, dar și puncte de vedere diferite în problema dată și că noțiunea de *continuitate* și funcționalitatea ei sunt tratate reîșind din diversitatea de obiective și poziții ale autorilor. Unii cercetători tratează continuitatea ca dimensiune a fenomenului educațional (O.Dandara), alții ca principiu al didacticii generale (L.I. Ganelin, V.A. Gorohov, V.I. Zagviazinski, K.I. Zolotoriov ș.a.). *Continuitatea* este interpretată și ca legitate pedagogică (V.V. Davîdov, G.P. Cucla), lege a dezvoltării științei pedagogice, principiu didactic (S.Ia. Bațișev, S.M. Godnik, A.G. Moroz, Vl.Guțu).

Problema ce vizează legăturile succesive ale fenomenelor pedagogice este examinată în lucrările școlii științifice din Sankt Petersburg (B.G. Ananiev, Ș.G. Ganelina).

Cercetătorul Vl.Guțu atenționează că principiu sistematizării și continuității exprimă cerința realizării continuității intracurriculare și intercurriculare. În viziunea cercetătorului, acest proces vizează:

- continuitatea în organizarea unităților de învățare interdisciplinară, de la clasă la clasă, de la treaptă la treaptă (*de la un curs la alt curs, de la un ciclu la alt ciclu – sublinierea ne aparține*);
- continuitatea în proiectarea finalităților și formarea competențelor la elevi (studenți);
- continuitatea organizării conținuturilor în plan intercultural;
- continuitatea în aplicarea strategiilor didactice și a celor de evaluare [4, p.305].

E necesar a menționa în mod special că majoritatea cercetărilor în problema vizată poartă un caracter-empiric și funcțional.

Obiectivul cercetării: determinarea posibilităților stagiilor de practică de a forma/dezvolta competențele profesionale ale studenților – viitoare cadre didactice în raport cu prevederile Cadrului Național al Calificărilor.

Astăzi, noțiunea *competență* este una dintre conceptele de bază ale Cadrului European al Calificărilor (EQF).

Competența este capacitatea de mobilizare a diferitelor resurse cognitive, afective și psihomotorii pentru a interveni în situații particulare, capacitatea de a recurge la un ansamblu de abilități conjugate, pentru a acționa eficient în situații complexe (Ph.Perrenoud).

Discutând problema continuității în formarea competențelor profesionale în condițiile studiilor pe cicluri, este important să se conștientizeze:

- caracterul consecvent al activității de formare;
- importanța stagiilor de practică în formarea competențelor profesionale;
- lărgirea viziunii asupra stagiului de practică în formarea competențelor profesionale în dependență de ciclul de învățământ etc.

Aspecte importante în formarea competențelor profesionale în ciclurile licență și masterat sunt legate de determinarea:

- felurilor de activități în timpul stagiilor de practică ce corespund ciclurilor de învățământ;
- competențelor ce trebuie dezvoltate în ciclul respectiv în școala superioară;
- mijloacelor pedagogice de formare a competențelor respective;
- rolului disciplinelor de bază și speciale în formarea competențelor profesionale.

Or, anume competențele studenților devin produsul obținut de ei ca rezultat al studiilor în școala superioară.

În Cadrul Național al Calificărilor sunt descrise competențele, precum și finalitățile de studii pe care trebuie să le realizeze un student care definitivează cu succes un program de studii la un anumit nivel. Clasificarea competențelor și nivelul titlurilor obținute trebuie să fie în concordanță cu *Descriptorii Dublin*.

Privind lucrurile din perspectiva CNC, competențele se clasifică în două categorii: *competențe generale* și *competențe specifice*.

În lucrarea *Cadrul de referință al Curriculumului universitar*, aprobat de Consiliul Național pentru Curriculum, sunt descrise finalitățile studiilor și competențele transversale pentru Ciclul I – Licență, Ciclul II – Masterat, Ciclul III – Doctorat, indicându-se descriptorii generici ai competenței (autonomie și responsabilitate, interacțiune socială, dezvoltare personală și profesională). De asemenea, sunt descrise finalitățile studiilor și competențele transversale profesionale pentru Ciclurile I, II și III. Descriptorii generici ai competenței profesionale (echivalent Dublin) sunt:

- cunoașterea, înțelegerea și utilizarea limbajului specific;
- explicație și interpretare;
- aplicare, transfer și rezolvare de probleme;
- reflexie critică și constructivă;
- conduită creativ-inovativă.

Conchidem că atunci când cadrul didactic își proiectează competențele generale și cele specifice ale disciplinei/disciplinelor pe care le predă studenților, evident le va ajusta la cele descrise în CNC.

În Curriculum la specialitatea „Psihopedagogie” (a.2009) sistemul de competențe propus conține 37 de competențe generale clasificate în: a) competențe instrumentale, b) competențe personale/interpersonale, c) competențe sistemice. Cele instrumentale (în număr de 22), la rândul lor, se clasifică în competențe cognitive, competențe metodologice și tehnologice și competențe comunicative [5]. Nu este dificil a observa: în mare parte, tipologia competențelor corelează cu cadrul calificărilor. Accentuăm că în prezent sistemul de competențe s-a modificat, unele din ele fiind reformulate.

În concordanță cu Curriculumul nominalizat, autorii *Curriculumului integrat al stagiilor de practică*, specialitatea Psihopedagogie, propun pentru stagiile de practică 19 competențe generale: 10 competențe instrumentale, 6 competențe personale/interpersonale și 3 competențe sistemice [6]. Autorii s-au străduit, în măsura posibilităților, să ia în considerare competențele generale ce necesită a fi formate în pregătirea profesională la specialitate. Mai mult, se desprinde ideea că stagiile de practică au o cotă aparte, substanțială în formarea competențelor profesionale ale viitoarelor cadre didactice.

Competența profesională este definită ca o capacitate/abilitate de a realiza diverse sarcini determinate de obiectivele activității profesionale, de capacitatea de a rezolva situații de problemă prin transferul și conexiunea cunoștințelor, abilităților și atitudinilor [7, p.28].

I.Jinga definește competența profesională a cadrului didactic drept: un ansamblu de capacități cognitive, afective, motivaționale și manageriale, care interacționează cu trăsăturile de personalitate ale educatorului, conferindu-i acestuia calitățile necesare efectuării unei prestații didactice, care să asigure îndeplinirea obiectivelor proiectate de către majoritatea elevilor, iar performanțele obținute de aceștia să se situeze aproape de nivelul maxim al potențialului intelectual al fiecăruia. Autorul evidențiază trei tipuri de competențe, care, în opinia lui, constituie competența profesională a cadrului didactic: *competența de specialitate*, *competența psihopedagogică*, *competența psihosocială și managerială* [8].

Corelația dintre competențe și standardele profesionale este explicată prin faptul că „standardele sunt propuse cadrului didactic în calitate de flux de intrare, iar competențele sunt produsul obținut în urma realizării procesului de învățământ”. Elementul-cheie al standardizării îl constituie competența profesională apreciată drept indiciu al calității comportamentului profesional [9, p.10].

Toate disciplinele din Planul de învățământ contribuie la profesionalizarea viitoarelor cadre didactice, un rol major revenindu-i însă stagiilor de practică.

Stagiile de practică. Obiectivul major al stagiilor de practică este formarea competențelor generice și specifice într-un domeniu de formare profesională/specializare. Stagiile de practică în instituțiile de învățământ superior includ:

- a) practica de specializare care poate fi de inițiere, didactică, pedagogică, tehnologică, de producție, clinică etc.;
- b) practica de licență/master.

Stagiile de practică de asemenea sunt incluse în Cadrul Național al Calificărilor pentru domeniul de formare profesională la diferite specialități (cu titlul obligatoriu).

Pe parcursul practicii studenții iau contact direct cu realitatea educațională, cu clasa de elevi, curriculumul școlar, având posibilitatea să exerseze formarea competențelor profesionale. Și școala se implică în procesul de formare a viitoarelor cadre didactice.

Studenții înțeleg importanța stagiilor de practică ca pe o fază în dezvoltarea competențelor profesionale ale viitorului pedagog. Activitățile, pe care studenții doresc să le realizeze pe parcursul stagiilor de practică, sunt: implicarea nemijlocită în activități didactice, elaborarea materialelor didactice, realizarea tezelor de licență/masterat, a activităților extracurriculare [10, p.88-89].

În Regulamentul cu privire la organizarea stagiilor de practică la Ciclul I – studii superioare de licență, Ciclul II – studii superioare de masterat, aprobat de Senatul Universității de Stat din Moldova la 02 aprilie 2013, se menționează că stagiile de practică sunt parte integrantă, obligatorie a procesului educațional și se realizează în scopul aprofundării cunoștințelor teoretice acumulate de către studenți pe parcursul anului (anilor) de studii și formării competențelor stabilite prin CNC pe domenii de formare profesională. Printre condițiile cărora trebuie să corespundă programele pentru stagiile de practică, elaborate și aprobate de catedrele de specialitate, sunt: instruirea practică continuă a studenților de la specialitatea respectivă, stabilirea sistemului de competențe în conformitate cu finalitățile de studiu pentru specialistul dintr-un domeniu.

În acest document se mai stipulează că practica de specialitate poate fi realizată în alternanță cu orele de prelegeri, cursurile practice și de laborator sau separat, pe parcursul anului de studii, în funcție de domeniul de formare profesională și condițiile de realizare a stagiului de practică.

Sinteza demersurilor epistemologice ne oferă posibilitatea să definim continuitatea în formarea/dezvoltarea competențelor profesionale în cadrul stagiilor de practică drept o necesitate de interacțiune între ciclul anterior și ciclul ulterior (licență-masterat), drept proces integrat ce asigură dezvoltarea continuă a viitorului cadru didactic.

Autorii Curriculumului Integrat al stagiilor de practică, specialitatea Psihopedagogie, Ciclul I – Licență, formulează următoarele competențe generale pentru toate tipurile de stagii la această specialitate:

- ✓ Cunoașterea fundamentelor științifice, metodologice și axiologice din cadrul domeniului educațional.
- ✓ Căutarea, procesarea și analiza informației din diverse surse în scopul realizării funcțiilor profesionale și autoinstruirii.
- ✓ Stabilirea interrelațiilor dintre fenomenele sociale, economice, culturale și educaționale.
- ✓ Utilizarea eficientă a resurselor curriculare, didactice și tehnologice etc.
- ✓ Elaborarea finalităților și realizarea demersului educațional în concordanță cu finalitățile elaborate.
- ✓ Proiectarea, organizarea și desfășurarea activităților educaționale în diverse medii educaționale (cadrul formal și nonformal).
- ✓ Monitorizarea, gestionarea și soluționarea situațiilor de insucces școlar/abandon școlar.
- ✓ Planificarea acțiunilor practice de ameliorare a stării psihopedagogice a instituției, a grupului de elevi și a personalității în parte.
- ✓ Aplicarea tehnologiilor și strategiilor educaționale moderne centrate pe cel ce învață.
- ✓ Operarea practică a instrumentarului psihologic de diagnosticare și studiere a personalității elevului.
- ✓ Evaluarea diverselor situații profesionale, elaborarea soluțiilor și argumentarea deciziilor.
- ✓ Autoevaluarea performanțelor profesionale în baza unor criterii pertinente.
- ✓ Identificarea problemelor și rezolvarea lor.
- ✓ Cooperarea și soluționarea constructivă a conflictelor interpersonale și instituționale.
- ✓ Comunicarea eficientă în diverse medii socioculturale și profesionale.

- ✓ Demonstrarea abilităților de conducere a grupului de elevi.
- ✓ Manifestarea inițiativei și promovarea inovațiilor din domeniul educațional.
- ✓ Asumarea responsabilității etice în contextul relațiilor interpersonale și civice cu impact social.
- ✓ Acceptarea diversității umane și culturale.

Studentii de la această specialitate realizează următoarele stagii de practică:

- *Practica de inițiere în pedagogie*
- *Practica de inițiere în psihologie*
- *Practica extracurriculară*
- *Practica de inițiere în didactică*
- *Practica pedagogică.*

În cele ce urmează vom încerca să demonstrăm realizarea continuității în formarea competenței „*Operarea practică a instrumentarului psihologic de diagnosticare și studiere a personalității elevului*” în cadrul stagiilor de practică la Ciclul I - Licență.

Practica de inițiere în psihologie se realizează în cadrul disciplinelor teoretice, îndeosebi la *Psihologia generală* (curs și lucrări practice). Printre obiectivele practicii se regăsesc:

- utilizarea metodelor de cunoaștere psihopedagogică a elevilor;
- proiectarea și realizarea observației psihopedagogice cu scop concret în vederea descrierii identității personale ale unui elev;
- determinarea compartimentelor, respectiv subcompartimentelor fișei școlare, care se pot completa pe bază de observație;
- identificarea elementelor fișei școlare prin aplicarea unor teste psihologice;
- determinarea climatului socioafectiv al clasei de elevi;
- elaborarea caracteristicii psihopedagogice a elevului.

Competențele specifice posibil de a fi formate studenților:

- proiectarea și realizarea observației psihopedagogice;
- elaborarea profilului de personalitate a elevului;
- elaborarea caracteristicii psihopedagogice a colectivului de elevi.

Pentru a forma, iar mai târziu a dezvolta aceste competențe, trebuie efectuate mai multe lucrări practice („*Observația psihopedagogică*”, „*Elaborarea profilului de personalitate a elevului*”, „*Caracteristica psihopedagogică a clasei de elevi*”).

Etapile în realizarea lucrării practice:

- Prezentarea clară a lucrării practice. De exemplu, la lucrarea practică „*Observația psihopedagogică*” se indică scopul observației, grila de observație, protocolul de observație.
- În cadrul lucrării practice se atrage atenția la următoarele aspecte: în activitatea cadrului didactic se utilizează două tipuri de observație (observația empirică și observația profesionistă).
- Discutarea condițiilor/cerințelor promovării observației (stabilirea concretă a scopului și a obiectivelor urmărite, elaborarea planului de observație, elaborarea grilei de observație, consemnarea imediată a celor observate; desfășurarea observației în condiții cât mai variate; efectuarea unui număr optim de observații, observația să fie maximal discretă).
- Discutarea etapelor de realizare a observației psihopedagogice (pregătirea observației, observația propriu-zisă, prelucrarea datelor observației).

Dacă lucrarea practică se organizează în unități baze de realizare a stagiilor de practică, studentul, la cererea responsabilului de practică, îndeplinește și prezintă un protocol de observație, la care se anexează grila de observație cu care s-a lucrat în toată perioada de desfășurare a observației și concluzia. Spre regret, studenții de la specialitatea *Psihopedagogie* sunt lipsiți de această posibilitate.

Lucrând în modul descris, studentul capătă o pregătire teoretică fundamentală în problema vizată.

Tot în așa mod se lucrează și în cadrul lucrării practice „*Elaborarea profilului de personalitate a elevului*”. La început studenților li se explică compartimentele personalității umane: temperamentul, caracterul, aptitudinile. Urmează etapele realizării lucrării: selectarea subiectului cercetării, determinarea tipului de temperament, identificarea unor trăsături de caracter, identificarea aptitudinilor specifice individului supus cercetării.

Se elaborează profilul de personalitate al elevului pe baza informației acumulate în urma aplicării metodelor de investigație. Se formulează concluzii și recomandări.

În continuare studenților li se prezintă pentru analiză o fișă de asistență la ore cu următoarele despărțituri (activitatea de învățare, relațiile cu colegii, relațiile cu profesorii, comportamentul/conduita, motivația, starea emoțională, alți indicatori).

Tot în cadrul acestei lucrări practice studenții analizează sau administrează Chestionarul pentru evaluarea riscului dezadaptării școlare (ERDȘ). În continuare studenții învață cum trebuie prelucrate datele, interpretate rezultatele. De asemenea, cercetează Chestionarele: Determinarea tipului de temperament; Autoaprecierea personalității; Repere caracteriale; Sunteți mulțumiți de dvs. înșivă?

Realizând lucrarea practică după această metodică, studenții capătă cunoștințe teoretice privind subiectul „Personalitatea”; totodată, își formează un șir de deprinderi: de analiză, comparație, identificare, formulare a concluziilor, aprecierilor, administrare a chestionarului (în grup).

În cadrul desfășurării lucrării practice „*Caracteristica psihopedagogică a clasei de elevi*” studenții învață cum se elaborează și se aplică testul sociometric, care sunt cerințele de respectat în alcătuirea matricei sociometrice, cum se identifică și se calculează corect indicii sociometrici, cum trebuie prezentate grafic relațiile interpersonale în grupul de elevi ș.a.

Se explică cum se alcătuiește, administrează, prelucrează, interpretează testul sociometric. Studenții discută despre etapele de aplicare a tehnicii sociometrice, stabilirea grupului-țintă, alcătuirea și aplicarea testului sociometric, completarea matricei sociometrice, identificarea și calcularea indicilor sociometrici, stabilirea statutului preferențial al subiecților, prezentarea grafică a relațiilor interpersonale în grupul de elevi, elaborarea sugestiilor și recomandărilor pentru îmbunătățirea relațiilor în grup.

În cadrul acestei lucrări practice studenții capătă cunoștințe teoretice referitor la testul sociometric, matricea sociometrică, indicii sociometrici, sociogramă.

Activități organizate pentru formarea deprinderilor practice:

- analiza diferitelor modele de teste sociometrice, a matricei sociometrice, a tabelului cuprinzând indicii de statut preferențial, a sociogramei;
- studenții ghidați de profesor completează matricea sociometrică, calculează indicii sociometrici;
- analiza diferitelor modele de fișe de caracterizare psihopedagogică a elevului.

În concluzie, referitor la *Practica de inițiere în psihologie*, formulăm următoarele:

- ✓ Procesul de formare a competențelor presupune acumularea succesivă a cunoștințelor, deprinderilor, atitudinilor, valorilor.
- ✓ Studenții sunt pregătiți pentru a realiza în continuare stadii de practică de proiectare și realizare a activităților didactice.
- ✓ Se pune începutul formării competențelor stabilite prin CNC.
- ✓ Se formează competențele de cercetare.

Practica de inițiere în pedagogie de asemenea se realizează în cadrul disciplinelor studiate. De exemplu, în predarea-învățarea modulului *Educarea vocațională a preadolescenților și adolescenților*.

Obiectivele stagiului de practică:

- Identificarea necesităților vocaționale specifice preadolescenței și adolescenței.
- Aplicarea instrumentelor, tehnicilor de identificare a valorilor, intereselor profesionale și aptitudinilor.
- Informarea preadolescenților și adolescenților despre diversitatea domeniilor profesionale, piața muncii și oportunitățile sistemului educațional.
- Rezolvarea situațiilor-problemă în opțiunea vocațională la absolvenții de gimnaziu și licee.
- Elaborarea unui proiect de training privind ghidarea vocațională a preadolescenților și adolescenților.

Printre cerințele înaintate pentru elaborarea proiectului citim: „Selectarea instrumentelor de diagnoză vocațională se va face în funcție de cunoașterea integrală a particularităților personalității privind aptitudinile, interesele etc.”.

Ce aptitudini se vor forma studenților ca rezultat al însușirii acestui modul?

- cunoașterea necesităților vocaționale specifice preadolescenței și adolescenței;
- aplicarea instrumentelor de diagnoză vocațională;
- capacitatea de a rezolva situații-probleme în opțiunea vocațională;
- aptitudinea de a elabora proiectul unui training privind ghidarea vocațională a preadolescenților și adolescenților.

Observăm că unele cunoștințe, deprinderi formate în cadrul practicii de inițiere la psihologie sunt dezvoltate în cadrul modulului *Practica de inițiere la pedagogie*. De exemplu, cunoștințe despre personalitatea elevului (interesele profesionale, valorile, aptitudinile), aplicarea instrumentelor, tehnicilor de cunoaștere a elevilor, selectarea instrumentelor de diagnoză vocațională. Alte abilități încep a se forma în cadrul acestui modul, de exemplu: rezolvarea situațiilor-problemă în opțiunea vocațională, abilitatea de a elabora un proiect de training.

Pentru comparație: la Universitatea din Tallinn (Republica Estonă) în timpul predării disciplinelor generale legate de științele educației, de psihologie și de organizarea studiilor sunt luate în considerare mai multe principii. Le numim numai pe două care ar fi bine să fie aplicate și la noi:

1. În cadrul cursurilor la disciplină activitățile de observare sunt efectuate în contextul școlii, pentru a crea o conexiune între studiile teoretice și lucrul practic.
2. La finele studiilor studenții au posibilitatea de a face generalizări despre cunoștințele dobândite și de a face conexiuni cu un context mai larg, în perspectivă istorică și în diversitatea de paradigme educaționale științifice [11, p.55].

Practica extracurriculară (se realizează în sem.IV) este prima practică care se desfășoară în contexte reale de educație, în taberele de odihnă. Aici studenții au posibilitatea să aplice în practică cunoștințele teoretice și deprinderile formate în cadrul orelor de curs și seminare.

Obiectivele practicii extracurriculare sunt:

- Crearea contextului favorabil desfășurării activităților educaționale.
- Proiectarea activităților extracurriculare ținându-se cont de interesele și particularitățile individuale ale copiilor.
- Organizarea/realizarea activităților educaționale.
- Studierea personalității copiilor, în baza observației și convorbirii, în diverse situații educaționale ș.a.

Competențe specifice dezvoltate pe parcursul acestui stagiului de practică extracurriculară:

- proiectarea activității extracurriculare;
- organizarea/realizarea activităților educaționale;
- colectarea informației despre grupul de copii și
- elaborarea caracteristicii psihopedagogice a grupului de elevi, obținute în baza observației și convorbirii.

În cadrul acestei practici studenții aplică în activitatea educațională cunoștințele și abilitățile formate în practica de inițiere în psihologie și în practica de inițiere în pedagogie referitor la studierea grupului de elevi prin observare și convorbire; elaborarea caracteristicii grupului în care și-a făcut stagiul de practică; proiectarea activităților educaționale, comunicarea și relaționarea eficientă în condițiile taberei de vară.

Practica didactică/Practica de inițiere în didactică (se realizează în sem.V). S.Cristea numește acest stagiul de practică *Practica pedagogică de observare* [12, p.437]. Ea se realizează în instituțiile preuniversitare. Scopul urmărit este observarea/asistarea activităților instructiv-educative.

Obiectivele acestei practici sunt:

- Analiza curriculumului și a produselor curriculare, utilizate în realizarea activităților didactice la disciplina de specialitate.
- Analiza activităților instructiv-educative asistate.
- Argumentarea utilizării eficiente a tehnologiilor didactice.
- Observarea corelației/conexiunii actorilor procesului educațional în realizarea procesului didactic.
- Proiectarea activităților instructiv-educative.

Pe parcursul practicii de inițiere în didactică studenții se familiarizează cu mediul școlar, cu documentele școlare, discută și analizează fiecare lecție, fiecare activitate educațională asistată. Are loc cunoașterea prin observarea directă a activităților didactice planificate, proiectate și susținute de mentori. Prin asistarea de lecții studenții-stagiari au ocazia să observe modele variate de comportament al cadrelor didactice.

Asistând la lecții ei observă:

- modul de organizare de către cadrul didactic a lucrului în echipă;
- modul de comunicare cu elevii;
- modul de aplicare a diferitelor strategii de predare, evaluare;
- modalitatea de formulare a obiectivelor lecției, a finalităților de studii;
- metodică de organizare și conducere a activității de învățare;

- utilizarea optimă a factorilor spațio-temporali în vederea eficientizării procesului instructiv-educativ;
- organizarea adecvată a activităților didactice în funcție de tipul lecției;
- utilizarea metodelor și strategiilor de predare adecvate particularităților individuale și de grup;
- stabilirea materialelor și auxiliarelor didactice utilizate în activitățile de învățare;
- cum, prin ce căi cadrul didactic creează climatul psihopedagogic favorabil învățării elevilor cu diferite caracteristici comportamentale și abilități.

Studentii sunt îndemnați de către coordonatorii de practică să „reflekteze asupra practicii în termeni de rezultate ale elevilor” [13, p.71].

E de dorit ca formarea competențelor profesionale ale studenților prin practică să se realizeze urmând metodologia „learning-by-doing” și învățarea experiențială. Activitățile de observare vor fi alternate cu activitățile de predare și workshopuri de analiză și de reflecție care au ca scop învățarea din activitatea nemijlocită și familiarizarea cu școala și cu rolul cadrului didactic [14, p.71].

În Universitatea din Tallinn practica devine progresiv-integrată în disciplinele predate. Practica viitorilor pedagogi constă din trei etape:

1. Practica de pregătire;
2. Practica principală 1;
3. Practica principală 2.

Practica de pregătire are loc în *primul an de studii* și e strâns legată de cursurile generale legate de Științele Educației și de Psihologie. Scopul principal al practicii pregătitoare este de a permite studenților să înțeleagă și să facă legătură între studiile științifice din domeniul educației și realitatea școlii. Chiar și la această etapă studenții realizează deja o lecție.

Practica pedagogică

Analizând clasificarea teoriilor pedagogice în funcție de nivelul de rang, S.Cristea identifică trei categorii de științe pedagogice/ale educației [15, p.436-437]:

- I. Teorii pedagogice de rang superior.
- II. Teorii pedagogice de rang mediu.
- III. Teorii pedagogice aplicate pentru rezolvarea problemelor specifice educației/instruirii în cadrul activităților concrete:
  - A. Didacticile particulare;
  - B. Metodica practicii pedagogice: (a) metodica practicii pedagogice *de observare*; b) metodica practicii *de proiectare și realizare a activităților didactice în specialitate*; c) metodica practicii *de proiectare și realizare a activităților educative de tip formal (ora de dirigenție)*; d) metodica practicii *de proiectare și realizare a activităților educative de tip nonformal (cercuri de specialitate, cercuri de dezbateri, consultații individuale și de microgrup etc.)*.

Autorul ne sugerează că pentru formarea competențelor profesionale în timpul stagiilor de practică e necesar să medităm minuțios asupra metodicii pregătirii și desfășurării oricărei activități.

Practica pedagogică se desfășoară în instituțiile de învățământ preuniversitare și durează 8 săptămâni.

Obiectivele acestui stagiului de practică sunt:

1. Elaborarea proiectelor didactice de scurtă durată și a proiectelor activității educative.
2. Analiza surselor de specialitate referitoare la desfășurarea eficientă a procesului de învățământ.
3. Organizarea, desfășurarea și monitorizarea lecțiilor și activităților educative.
4. Evaluarea și autoevaluarea proiectelor didactice, a lecțiilor și a activităților educaționale desfășurate.
5. Investigarea relațiilor stabilite în cadrul colectivului de elevi și a statutului sociometric al elevilor.
6. Crearea climatului psihopedagogic favorabil învățării elevilor cu diferite caracteristici comportamentale și capacități.
7. Colaborarea cu toți factorii implicați în procesul educațional etc.

În conformitate cu aceste obiective, stagiul de practică pedagogică cuprinde următoarele tipuri de activități:

- planificarea și proiectarea activităților didactice și a resurselor materiale;
- proiectarea, realizarea și analiza lecțiilor asistate sau susținute;
- cunoașterea și consilierea elevilor;
- educative de tip formal;
- cunoașterea modalităților și a problemelor specifice realizării de parteneriate școală – familie – comunitate.

Anume acestui stagiu de practică îi revine rolul principal în formarea competențelor profesionale. Dacă în cadrul practicii de inițiere didactică prin asistări și observări studentul învață cum se predă, apoi în cadrul practicii pedagogice el preia conducerea efectivă a unor activități (predarea lecțiilor la o disciplină sau desfășurarea activităților educative în funcția sa de diriginte). Studentul-stagiatar se află singur față în față cu clasa de elevi și de abilitățile lui formate în cadrul seminarelor, activităților practice și, îndeosebi, al stagiilor de practică anterioare depind performanțele sale.

Acest stagiu de practică reprezintă pentru student un bun prilej de a se convinge „dacă această profesie corespunde idealurilor sale profesionale” [16, p.37].

În timpul realizării acestui stagiu de practică putem vorbi deja despre formarea/dezvoltarea unor competențe profesionale ca:

- proiectarea lecțiilor;
- organizarea adecvată a activităților didactice în funcție de tipul de lecție;
- utilizarea metodelor și strategiilor de predare adecvate particularităților individuale;
- realizarea activităților instructiv-educative în conformitate cu obiectivele formulate;
- manifestarea comportamentului empatic;
- accesarea diferitelor surse de informare în vederea documentării;
- utilizarea metodelor de evaluare complementare;
- valorificarea metodelor de activizare a elevilor (metodele activ-participative);
- organizarea unor activități de învățare în grupuri;
- conceperea și utilizarea materialelor/mijloacelor de învățare;
- asumarea integrală a diferitelor roluri specifice profesiei de cadru didactic;
- manifestarea unei conduite (auto)reflexive asupra activității proprii.

În contextul dat ne amintim că una dintre caracteristicile de bază ale competenței este caracterul ei relativ, dezvoltându-se continuu pe parcursul vieții.

Dacă la stagiile de practică anterioare, după cum am menționat, studenții asistă și observă activitatea profesorului-mentor, apoi la practica pedagogică ei asistă, observă, analizează comportamentul colegilor care predau lecții. De asemenea, ei observă comportamentul elevilor, relația lor cu studentul-stagiatar etc.

Concluzii

1. Continuitatea – concept fundamental care influențează eficacitatea procesului de formare profesională și personală prin racordarea la standardele și experiențele europene în domeniul învățământului superior.
2. Formarea competențelor profesionale se desfășoară în corelare cu ciclurile de învățământ superior. Valorificarea din punct de vedere didactic corect a acestei abordări semnifică faptul că profesorii universitari vor ține cont de existența competențelor care se formează/dezvoltă liniar și/sau ciclic (competența de comunicare).
3. Pentru a forma/dezvolta la viitorii specialiști competențe profesionale, cadrele didactice universitare trebuie să cunoască bine prevederile Cadrului Național al Calificărilor și mai ales să le aplice în activitatea lor cu studenții.
4. Stagiile de practică bine organizate și monitorizate au rolul prioritar în formarea viitorilor specialiști, inclusiv a viitorilor pedagogi. Ele asigură conexiunea între teorie și practică în procesul de formare inițială a cadrelor didactice.
5. Formarea/dezvoltarea competențelor profesionale în corelare cu Ciclurile de învățământ superior și cu Cadrul Național al Calificărilor este în beneficiul angajaților și al angajatorului.

Referințe:

1. Strategia „Educația 2020”. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.345-351, art.10-14.
2. Codul Educației al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.319-324, art.634.
3. REPIDA, T., PAIU, M., ȚURCANU, C. *Interconexiunea și continuitatea între ciclurile de învățământ superior – un posibil răspuns la cerințele cadrului național al calificărilor*. În: *Studia Universitatis Moldaviae*. Seria „Științe ale Educației”, Categoria B. Chișinău: CEP USM, 2016, nr.5(95), p.97-102. ISSN 1857-2103
4. GUȚU, VI. *Pedagogie*. Chișinău: CEP USM, 2013. 507 p. ISBN 978-9975-71-450-1
5. GUȚU, VI. (coord.) *Curricula. Specialitatea Psihopedagogie*. Chișinău: CEP USM, 2009. 563 p.

6. ȘEVCIUC, M., BÎRNAZ, N., GONCEAR, V., CONSTANTINOV, S., POTÂNG, A., TARNOVSCHI, A., PRAVIȚCHI, G. *Curriculum integrat al stagiilor de practică*. Specialitatea *Pishopedagogie*. Ciclul I – Licență. Chișinău, 2013. 70 p.
7. GUȚU, VI., MURARU, E., DANDARA, O. *Proiectarea standardelor de formare profesională inițială în învățământul universitar*. Chișinău: CE USM, 2003. 87 p.
8. JINGA, I, ISTRATE, I. (coord.). *Manual de pedagogie*. București: ALL Educational S.A., 1998.
9. BOTGROS, I., FRANȚUJAN, L. *Competența școlară – un construct educațional în dezvoltare*. Chișinău, 2010.
10. COSTA, M., DUMBRĂVEANU, R., CABAC, V. *Formarea inițială a cadrelor didactice în universitățile din Republica Moldova*. Chișinău, 2012. 123 p.
11. DUMBRĂVEANU, R., IVANOVA, C. Principiile formării cadrelor didactice în Estonia. În: *Modernizarea procesului de formare a cadrelor didactice*. Materialele Conferinței Naționale, 30.10.2013. Chișinău, 2013. 166 p.
12. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie*. Vol.I. București: Didactica Publishing House, 2015. 831 p.
13. PRODAN, G.C. *Ghid de practică pedagogică pentru tutore-mentori*. Timișoara: Eurobit, 2010. 106 p.
14. Ibidem.
15. CRISTEA, S. *Op.cit.*
16. PRODAN, G.C. *Op.cit.*

Notă: *Articolul a fost realizat în cadrul Proiectului instituțional 15.817.06.23F „Concepția și metodologia de realizare a conexiunii și continuității între și intra cicluri de învățământ superior din perspectiva cadrului calificărilor și clasicatorului de ocupații”.*

Prezentat la 01.12.2016